

ӘОЖ 342.536.15
ҒТАХТК 11.15.74

ҚОҒАМДЫҚ ТҰРАҚТЫЛЫҚТЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ АҚСАҚАЛДАР ИНСТИТУТЫНЫҢ РӨЛІ

Ержан Ибраев *

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі жанындағы
«Қоғамдық келісім» республикалық мемлекеттік мекемесі
Жобаларды іске асыру және ҚХА құрылымдарымен
жұмыс жөніндегі басқармасының аға сарапшысы
Қазақстан, Астана
e-mail: ibraev.e@qkelisim.kz

Елдос Жұмағұлов

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі жанындағы
«Қоғамдық келісім» республикалық мемлекеттік мекемесі
Жобаларды іске асыру және ҚХА құрылымдарымен
жұмыс жөніндегі басқармасының жетекші сарапшысы
Қазақстан, Астана
e-mail: zhumagulov.e@qkelisim.kz

Нұрлан Шубаев

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі жанындағы
«Қоғамдық келісім» республикалық мемлекеттік мекемесі директорының
орынбасары
Қазақстан, Астана
e-mail: n.shubayev@qkelisim.kz

Аңдатпа. Мақалада Қазақстанда және әлемнің басқа елдерінде Ақсақалдар кеңесін құру және жұмыс істеу тәжірибесі қарастырылған. Бұл институттың ерекшеліктері, оның қақтығыстарды шешудегі және этносаралық келісімді қамтамасыз ету барысындағы ролі талданады. Зерттеу авторлары Қазақстанның және басқа елдердің тәжірибесіне салыстырмалы талдау жүргізеді, осы институттың артықшылықтары мен кемшіліктерін анықтайды. Зерттеу нәтижелері этносаралық негіздегі қатынастарды реттеудің тиімді тетіктерін әзірлеу үшін пайдалы болуы мүмкін.

Түйін сөздер: Ақсақалдар кеңесі, этносаралық қатынастар, қоғамдық келісім, азаматтық бірегейлік, шиеленістер.

Аннотация. В статье рассматривается опыт создания и работы Совета старейшин в Казахстане и других странах мира. Анализируются особенности этого института, его роль в разрешении конфликтов и обеспечении межэтнического согласия. Авторы исследования проведут сравнительный анализ опыта Казахстана и других стран, выявят преимущества и недостатки данного института. Результаты исследования могут быть полезны для разработки эффективных механизмов регулирования межэтнических отношений.

Ключевые слова: Совет старейшин, межэтнические отношения, общественное согласие, гражданская идентичность, конфликты.

Abstract. The article discusses the experience of the creation and work of the Council

of Elders in Kazakhstan and other countries of the world. The features of this institution, its role in conflict resolution and its role in ensuring interethnic harmony are analyzed. The authors of the study will conduct a comparative analysis of the experience of Kazakhstan and other countries, identify the advantages and disadvantages of this institute. The results of the study can be useful for developing effective mechanisms for regulating interethnic relations.

Key words: Council of Elders, interethnic relations, social harmony, civil identity, conflicts.

Кіріспе

Ақсақалдар институты қоғамның тұрақтылығы мен дамуын қамтамасыз етуде маңызды рөл атқаратын дәстүрлі қоғамның маңызды элементтерінің бірі. Ақсақалдар ұзақ өмір бойы жинақталған тәжірибе мен даналықты бейнелейді және оларды күрделі әлеуметтік мәселелерді шешу үшін пайдалана алады. Бұл мақалада біз Ақсақалдар институтының қоғамдық тұрақтылықты қамтамасыз етудегі рөлін қарастырамыз.

Зерттеу барысында келесі **міндеттер** қойылды:

1. Қазақстандағы Ақсақалдар кеңесінің пайда болу және даму тарихын зерделеу және талдау.
2. Осындай институттар жұмыс істейтін басқа елдердің тәжірибесін салыстырмалы талдау және олардың жұмысының тиімділігін бағалау.
3. Ақсақалдар кеңесінің мемлекеттік билік органдарымен және қоғамдық ұйымдармен өзара іс-қимыл тетіктерін зерделеу.
4. Ақсақалдар кеңесінің қызметі этносаралық қақтығыстардың алдын алуға және этносаралық қатынастарды нығайтуға ықпал еткен нақты жағдайларды талдау.
5. Қазақстандағы Ақсақалдар кеңесінің даму перспективаларын және оның жұмысы барысында туындауы мүмкін проблемаларды бағалау.
6. Ақсақалдар кеңесінің жұмысын жетілдіру және оның Қазақстандағы қоғамдық тұрақтылықты нығайтудағы рөлін кеңейту бойынша ұсынымдар әзірлеу.

Материалдар және әдістер

Осы мақаланы зерттеу барысында әлемдік тәжірибедегі Ақсақалдар кеңестерінің жұмысына ұйымдастыру және олардың тиімділігіне қатысты салыстырмалы және талдау әдістері қолданылды. Зерттеу жұмысы бойынша әр түрлі мәліметтер, жергілікті мемлекеттік органдардың статистикалық және ақпараттық деректеріне талдау жасалды.

Нәтижелер және талқылау

Тарихтан баршамызға белгілі, бұрыннан адамдар арасындағы барлық маңызды мәселелер жалпыхалықтық жиналыстарда, құрылтайларда шешілетін. Алайда, олар жылына бір рет өткізу сияқты мерзімі бойынша белгілі бір тәртіппен жүзеге асырылатын еді.

Ал қоғамның күнделікті өмірінде туындайтын мәселелердің шешімін дереу табуда ерекше мәртебеге ие **Ақсақалдардың кеңестерінің** қызметі маңызды рөл атқарады. Ақсақалдар кеңесі – әртүрлі мәселелерді талқыға салып,

ұйғарымға келіп, ресми орындарға ұсыныс беретін көпшілікті басқарудың бейресми қоғамдық түрі. Қазақ тарихындағы «Хан кеңесі», «Билер кеңесі» де өз бастауын осы Ақсақалдар кеңесінен алады, бірақ айырмашылығы елеулі. «Хан кеңесі», «Билер кеңесі» ел басына күн туған, шұғыл шаруалар, болмаса арнайы белгіленген мерзімде өткізіліп отырған. Ал Ақсақалдар кеңесі ел ішіндегі тұрмыстық, шаруашылық қажеттіліктерге қарай кез келген уақытта өткізіле берген. [1]

Ғасырлар бойы Ақсақалдар кеңесінің тікелей қатысуымен елдің бірлігі мен қоғамдық тұрақтылық қамтамасыз етілді. Бұл институттың қызметі бүгінгі күнге дейін өзінің өзектілігін жоғалтқан емес және бірқатар мемлекеттерде, тіпті халықаралық ұйымдарда маңызды рөл атқарып келеді.

Мәселен, **Өзбекстанда** «махалля» институты халыққа ең жақын құрылым болып табылады. Бұл белгілі бір аумақта тұратын адамдардың қауымдастығы ғана емес, олардың дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарына негізделген өзіндік қатаң ережелері бар.

Махалляны ақсақалдар басқарады. Олар қоғамдық бақылау жүргізеді, құқық бұзушылықтың (*әсіресе жастар арасында*) алдын алу бойынша жұмыс жасайды, жанжалдасып жүргендерді татуластырады, азаматтардың басқа да қоғамдық бірлестіктерімен ынтымақтасады, тіпті абаттандыру және экология мәселелерімен де айналысады. Сондай-ақ, жас өскелең ұрпақты дәстүрлі рухани-адамгершілік құндылықтарға, бірлік пен келісім рухында тәрбиелейтін құндылықтарды дәріптеу, ілгерілету қызметін де атқарады. Махалляның тағы бір маңызды функциясы – «хашар» ұйымдастыру. Бұл қауымдастық мүшелерінің белгілі бір отбасына үй салуға немесе егін жинауға көмектесетін топ құра отырып, өзара көмек көрсетудің дәстүрлі өзбекше тәсілі.

Өзбекстан Республикасының Махалля мен аға буынды қолдау министрлігі сияқты арнайы мемлекеттік органның құрылуы аталмыш Ақсақалдар институты қызметінің жоғары мәнге ие екенін айғақтайды. Бүгінгі күні елде 14 мыңға жуық махалля комитеттері бар. [2]

Қырғызстанда, дәстүрлі түрде жұмыс істейтін Ақсақалдар кеңесі тараптар арасындағы дау-дамайларды шешудің бейресми институты ретінде өзін тиімді көрсетіп келеді. Оның үстіне, олардың қызметі мен әрекетін ресми мемлекеттік органдар жұмысындағы кемшіліктерге жауап ретінде қарастырады.

Ақсақалдар институтының бітімгершілік әлеуетін пайдаланудың маңыздылығын түсіне отырып, Үкімет жанындағы жергілікті өзін-өзі басқару істері және этносаралық қатынастар жөніндегі мемлекеттік агенттікте жергілікті деңгейлерде консультативтік құрылымдар құрылған. Олардың құрамына ең алдымен түрлі этностардың беделді жергілікті көсемдері – ақсақалдар, белсенділер, дін қайраткерлері кіреді. [3]

Бұл кеңестердің әлеуеті этносаралық саланың түйткілді мәселелерін шешуге ғана емес, сондай-ақ, халықтың билікке деген сенімін қалпына келтіруге мүмкіндік береді.

Осы қоғамдық институттың жоғары рөлін бекіту, оның ұйымдастырушылық-құқықтық негізін жетілдіру мен олардың қызметінің

тиімділігін арттыру мақсатында қазіргі уақытта Қырғыз Республикасында Ақсақалдар сотын құру мәселесі көтерілуде.

Қоғамдық қатынастардың өзін-өзі реттеуі үрдісінен Әзірбайжан да тыс қалған емес.

Халықтың қалыптасуы мен дамуында жетекші рөл Ақсақалдар кеңесіне тиесілі.

Ел тәуелсіздігінің алғашқы күндерінен бастап-ақ, барлық процестердің алдыңғы қатарында ақсақалдар болатын, олардың кеңестері ауылдық, аудан мен қалалық деңгейлерде жұмыс істейді.

Қазіргі уақытта Ақсақалдар кеңесі елдің мәдени, қоғамдық және саяси өміріне белсенді қатысуда. Олардың міндеті ұлттық мемлекеттілікті сақтау, дәріптеу және оны ұрпақтан ұрпаққа жеткізу. Ақсақалдар жастарды патриотизм рухында тәрбиелей отырып, оларға жол көрсетеді. [4]

Башқұртстан Республикасында Ақсақалдар кеңесі азаматтық өзін-өзі басқаруға негізделген дәстүрлі қоғамдық институт болып табылады. Олар қалыптасқан әдет-ғұрыптармен салт-дәстүрлерге сүйене отырып, проблемалық мәселені мұқият зерделеу арқылы шешімін шығарады. Бұндай шешімдер өзгермейді және оны орындау барлығына міндетті.

Түрікменстанда Ақсақалдар кеңесі ресми емес болғанымен, бірақ халықтық биліктің тиімді, әрі ықпалды институты. Ол билік пен қоғамның арасын байланыстырушы буын ретінде әрекет етеді. Белгілі бір туындаған жағдайларға байланысты қажет болған кезде Түрікменстан Ақсақалдар кеңесінің отырысы шақырылады және оған қатысқан ақсақалдар хабарламаны өз тұрғылықты елді-мекенге жеткізеді. Кері байланыс бірнеше арналар арқылы жүзеге асырылады, ал оны тарату жылдамдығы сұрақтың жеделдігіне байланысты. Осылайша, Түрікменстан Ақсақалдар кеңесінде делегаттар халық пен билік арасында делдал ретінде әрекет етеді.

Сондай-ақ, Ақсақалдар кеңесі азаматтық бірліктің негізін құраушы болып табылады. Оның қызметінің күн тәртібінде әрдайым Түрікменстан халқының саяси, экономикалық, әлеуметтік және рухани дамуының маңызды мәселелері қаралады.

Түрікменстандағы Ақсақалдар кеңесі ерекше тетік ретінде барлық деңгейлерде рухани келісім мен бірлікке шақыру, қауіпсіз өмір сүру, отбасындағы береке мен молшылық, жұмыс пен білім беру мәселесі, салауатты өмір салтын сақтау сияқты түсінікті, әрі сұранысқа ие құндылықтарды дәріптейді және ілгерілетеді.

Жалпы алғанда, **түркі халықтарының** ішінде Ақсақалдар институтының қызметіндегі мұндай ұқсастықтар олардың тарихи шығу тегінің ортақтығына ғана емес, сонымен бірге туындайтын мәселелерді бірлесе отырып шешуге деген адамның тұрақты қалауымен де байланысты екенін ұмытпағанымыз жөн.

Ақсақалдар кеңесінің тек *бір елдің ішіндегі институт ретіндегі* қызмет ету тәжірибесінен бөлек, халықаралық деңгейдегі *мемлекетаралық бірлестік ретіндегі* тәжірибесі бар.

Әлемдік қауымдастықта 2011 жылы құрылған **Түркі мемлекеттерінің Ақсақалдар кеңесі** бүгінде бейбітшілік идеяларын нығайту, түркі елдері арасындағы өзара мәдени ықпалдастықты тереңдету және кеңейту мақсатында маңызды рөл атқаруда.

Бұл ықпалды халықаралық кеңесуші ұйымға Әзірбайжан, Қазақстан, Қырғызстан, Түркия, Өзбекстан секілді елдердің ақсақалдары кіреді. Бұл үшін мемлекеттер өз кандидаттарын мүшелікке дербес ұсынады.

Олар **Түркі мемлекеттері ынтымақтастық кеңесіне** мүше мемлекеттер арасындағы ынтымақтастықты дамыту бойынша ұсыныстарын жасақтау, сондай-ақ мәдени-тарихи мұраны, тілдерді, салт-дәстүрлерді, рухани құндылықтарды сақтау және дамыту болып табылады. [6]

Сол сияқты **2017 жылы Мәскеу қаласында** Еуразия халықтарының Ассамблеясының алғашқы жиналысы өтті. Бұл белсенді өмірлік ұстанымы бар үкіметтік емес ұйымдар мен азаматтардың халықаралық одағы болып табылады. Алғашқы құрылтай жиналысында ұйымның **Ақсақалдар кеңесі** құрылды. Оның құрамына еуразиялық интеграцияның идеялары мен құндылықтарын бөлісетін және ілгерілететін Қазақстан, Ресей, Франция, Үндістан елдерінің өкілдері кірді.

Қазақстанның атынан еліміздің танымал жазушысы Олжас Сүлейменов мүше болды. [7]

Бұл ретте кеңестің негізгі міндеттері бейбітшілікті қорғауға, жастарды жалпыадамзаттық құндылықтар негізінде тәрбиелеуге, Еуразия халықтары арасындағы достықты, келісімді, әріптестікті және тату көршілікті нығайтуға саяды.

Жалпы алғанда, Ақсақалдар институты тек түркі әлеміне ғана тән деп түсіну қателік болар еді. Ақсақалдар даналығының қоғам игілігі үшін сұранысқа ие екендігін **Еуропа құрлығынан** де кездестіруге болады.

Мәселен, Германиядағы Бундестаг істерін басқаруда президиумге Парламенттегі барлық фракция өкілдері кіретін **Ақсақалдар кеңесі** жәрдемдеседі. Бұл кеңесте парламент мүшелерінің жас ерекшеліктеріне емес, олардың заң шығару саласындағы тәжірибесін есепке алады. Бундестаг Президенті басқаратын Ақсақалдар кеңесі Бундестаг Президиумының мүшелерінен және тағы 23 мүшеден тұрады. Оның отырыстарында Федералды үкіметтің өкілі қатысады.

Бұл Ақсақалдар кеңесі Президентке іс жүргізуге көмектеседі және Парламенттің ішкі өміріне қатысты мәселелерді шешеді.

Сонымен қатар, ол **Парламенттің абыройы және құқықтарымен байланысты келіспеушіліктерді, даулы мәселелерді** немесе регламенттің ережелерін түсіндірумен байланысты мәселелерді қарастырады. [8]

Осылайша, халықаралық тәжірибеге қысқаша шолу көрсеткендей, аға буынды тарту арқылы қоғамның өзін-өзі реттеуі – бұл **адамдар қауымдастығының табиғи қажеттілігін, ғасырлар бойы өзектілігін жоғалтпаған тарихи сабақтастықты** білдіреді.

2022 жылғы қараша айында мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев Атырау облысының жұртшылығымен кездесу барысында:

Біз халқымыздың игі дәстүрлері мен қазіргі заманның талаптарын үйлестіре білгеніміз абзал. Осы орайда, мен Ақсақалдар кеңесінің жұмысын жандандыру керек деп санаймын. Шын мәнінде, ел ішінде жастарға ақыл-кеңесін айтып, дұрыс жол сілтейтін данагөй қарияларымыз аз емес. Ақсақалдарымыз өскелең ұрпақты тәрбиелеуге, ел бірлігін сақтауға атсалысып, ортақ іске зор үлес қосары анық. Ақсақалдар кеңесі барлық аймақта бірдей белсенді емес. Сондықтан, оның жұмысын жүйелеп, жандандыру керек» [9] – дей отырып, қазіргі жағдайда аға буынның қоғам өміріндегі алатын орны мен маңыздылығына аса мән беру қажеттілігін білдірді.

Осы орайда, Президенттің тапсырмасын орындау мақсатында 2023 жылдан бастап өңірлердегі ҚХА Қоғамдық келісім кеңестері ҚХА Ақсақалдар кеңестері болып қайта құрыла бастады.

2023 жылдың I жартыжылдығындағы өңірлік «Қоғамдық келісім» мекемелерінің берген мәліметтері бойынша Қазақстанда облыстық, қалалық, аудандық және ауылдық деңгейлерде **1 102** Ақсақалдар кеңестері жұмыс істейді. Олардың құрамына жалпы саны – **7 398** адам кіреді.

ҚХА Кеңесінің отырысында 2022 жылғы 25 қарашада бекітілген Үлгілік ережеге сәйкес облыс, облыстардағы Кеңес өңірлік Қазақстан халқы Ассамблеясы жанынан, облыс ауданында және қажет болған жағдайда ауылдық округтер мен ауылдарда – тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктер әкімдіктерінің жанынан құрылады.

Төмендегі кестеде өңірлер бойынша Ақсақалдар кеңестері саны және құрамы бойынша бойынша статистикалық мәліметтер берілген.

1-кесте. 2023 жылдың I жартыжылдығына өңірлер бойынша Қазақстан халқы Ассамблеясы Ақсақалдар кеңесі бойынша статистикалық мәліметтер

№	Өңірлер	Ақсақалдар кеңестерінің сандық көрсеткіштері		оның ішінде							
				Облыс деңгейінде		Қала деңгейінде		Аудан деңгейінде		Ауыл деңгейінде	
				Кеңес саны	Мүшелер саны	Кеңес саны	Мүшелер саны	Кеңес саны	Мүшелер саны	Кеңес саны	Мүшелер саны
1	Ақмола облысы	21	208	1	19	3	32	17	157	-	-
2	Ақтөбе облысы	93	812	1	20	-	-	14	168	78	624
3	Алматы облысы	141	837	1	19	1	7	9	80	130	731
4	Алматы қ.	1	46	1	46	-	-	-	-	-	-
5	Астана қ.	1	13	1	13	-	-	-	-	-	-
6	Атырау облысы	8	84	1	11	-	-	7	73	-	-
7	ШҚО	115	570	1	16	4	46	7	58	103	450

8	Жамбыл облысы	43	236	1	30	-	-	10	60	32	146
9	БҚО	160	1459	1	43	-	-	12	96	147	1320
10	Қарағанды облысы	52	279	1	16	5	72	7	63	39	128
11	Қостанай облысы	21	202	1	21	4	47	16	134	-	-
12	Қызылорда облысы	11	185	1	30	-	-	7	95	2	30
13	Маңғыстау облысы	1	20	1	20	-	-	-	-	-	-
14	Абай облысы	61	295	1	8	1	9	4	40	55	238
15	Жетісу облысы	120	440	1	1	-	-	9	39	111	400
16	Ұлытау облысы	1	20	1	20	-	-	-	-	-	-
17	Павлодар облысы	46	334	1	30			11	146	34	158
18	СҚО	14	102	1	7	-	-	13	95	-	-
19	Түркістан облысы	191	1210	1	39	3	64	14	192	173	925
20	Шымкент қ.	1	20	1	20	-	-	-	-	-	-
Барлығы		1102	7372	20	429	21	277	157	1496	904	5150

Қалалық, аудандық деңгейде 178 Ақсақалдар кеңесі құрылған. Аудандық деңгейде Ақсақалдар кеңесі республикалық маңызы бар қалалардан басқа **Маңғыстау** және **Ұлытау** облыстарында құрылмаған.

Ауылдық деңгейде 904 Ақсақалдар кеңесі жұмыс істейді. Бұл деңгейде **Ақмола, Атырау, Қостанай, Маңғыстау, СҚО және Ұлытау** облыстарында ұйымдастырылмаған.

2-кесте. 2023 жылдың I жартыжылдығына өңірлер бойынша Қазақстан халқы Ассамблеясы Ақсақалдар кеңесінің жұмыс нәтижесі

№	Өңірлер	Жүзеге асырылған іс-шаралар саны	Қатысқан тұрғындардың саны	Қарастырылған тұрғындардың проблемалар саны	Мемлекеттік органдар мен азаматтық қоғам институттарына берілген ұсынымдар саны
1	Ақмола облысы	102	4800	14	-
2	Ақтөбе облысы	124	968	132	5
3	Алматы облысы	61	2542	9	-
4	Алматы қ.	83	6100	78	-
5	Астана қ.	-	-	-	-
6	Атырау облысы	44	1249	-	-
7	ШҚО	209	11114	97	12

8	Жамбыл облысы	230	10040	56	9
9	БҚО	1155	15473	21	8
10	Қарағанды облысы	48	1264	11	-
11	Қостанай облысы	49	4095	4	4
12	Қызылорда облысы	25	618	22	3
13	Маңғыстау облысы	26	230	2	11
14	Абай облысы	81	1933	37	18
15	Жетісу облысы	10	390	-	-
16	Ұлытау облысы	8	280	-	2
17	Павлодар облысы	112	6078	66	34
18	СҚО	165	5681	3	1
19	Түркістан облысы	24	533	27	-
20	Шымкент қ.	23	4100	12	28
Барлығы		2579	77 480	591	135

Көріп отырғанымыздай, 2023 жылдың I жартыжылдығында республика ауқымында Ақсақалдар кеңестері 77 480 адамды қамтитын 2579 іс-шара жүзеге асырған. Бұл ретте, Ақсақалдар кеңесінің негізгі функциясы азаматтардың 591 түйінді мәселесін қарастырған, оның қорытындысы бойынша мемлекеттік органдар мен азаматтық қоғам институттарына 135 ұсыным берілді (1-сурет).

1-сурет. Ақсақалдар кеңесінің 2023 жылдың I жартыжылдығы бойынша жұмыс нәтижесі

Іс-шараларды өткізуде жоғары белсенділік танытқан БҚО, Жамбыл облысы, ШҚО, СҚО, Павлодар облыстарындағы Ақсақалдар кеңестері екендігін байқауға болады.

Өңірлік «Қоғамдық келісім» мекемелерінің есептеріне жүргізген талдаудың нәтижесі көрсеткендей, «Ақсақалдар кеңесі» *отансүйгіштік*

идеяларын насихаттау, мемлекеттік органдармен және азаматтық қоғам арасындағы өзара байланысты нығайту және әлеуметтік жанжалдардың алдын алу мен шешуге жәрдемдесу үшін жастармен, халықпен және мемлекеттік құрылымдардың өкілдерімен жұмыс істеумен белсенді айналысады.

Бұдан басқа, осы есептерді тереңірек зерделеу кезінде мемлекет пен қоғам арасындағы білім беру байланысының тетіктерін ұйымдастыру міндетін іске асыру, этномедиацияға қатысу және қоғамдық келісімді дамыту мәселелері бойынша диалогты ұйымдастыру еліміздің түрлі өңірлерінде әртүрлі динамикаға ие екені байқалады.

Бұл өз кезегінде, өңірлердегі ішкі саясат және қоғамдық даму басқармаларының, «Қоғамдық келісім» КММ-нің «Ақсақалдар кеңесінің» қызметін әр түрлі түсінуіне байланысты болуы мүмкін. Көп жағдайда Ақсақалдар кеңесі, Қоғамдық кеңестер мен Ардагерлер кеңесінің жұмысын қосарлана атқару кездеседі.

Қорытынды

Жалпы алғанда, қазақстандық қоғамдағы ел бірлігі мен қоғамдық келісім сақтау мақсатында құрылған Қазақстан халқы Ассамблеясы жанындағы Ақсақалдар кеңесі қызметі әлі де қалыптасу үстінде және де оның қызметін жетілдіруді қажет етеді. Осы орайда Қазақстан Республикасының өңірлерінде Ақсақалдар кеңесінің қызметін жақсарту және кеңейту үшін бірқатар іс-шараларды іске асыру қажет:

1. Республикалық ҚХА «Ақсақалдар кеңесі» түріндегі үйлестіру органын құру мәселесін тездету. Үйлестіруші кеңес ретінде бұл орган осы институтты дамытудың нақты мәселелерімен және міндеттерді іске асырудағы тиісті тәжірибемен айналысатын болады.

2. Ақсақалдар кеңесінің әлеуметтік және тұрмыстық жанжалдарды реттеу барысында басшылыққа алатын «әрекеттер алгоритмі» нұсқаулығын әзірлеу. Осы мақсатта Қазақстан Республикасы МАМ Этносаралық қатынастарды дамыту комитеті аясында «Қолданбалы этносаяси зерттеулер институты» ЖШС, медиаторлар институты, басқа да құрылымдардың мамандарының қатысуымен жұмыс тобын құру ұсынылады.

3. Ақсақалдар кеңесінің қызметіне мониторинг пен үйлестіруді ұйымдастыру күшейту, сонымен қатар өңірлік «Қоғамдық келісім» мекемелеріндегі осы саладағы жауапты мамандардың, сондай-ақ барлық деңгейдегі Ақсақалдар кеңесі мүшелерінің біліктілігін көтеру мақсатында «Қоғамдық келісім» республикалық мемлекеттік мекемесінің қызметкерлерінің өңірлерге жұмыс сапарларын ұйымдастыру ұсынылады.

Мақалада Ақсақалдар институтының қоғамдық өмірдегі маңыздылығы, сондай-ақ оның қоғамның тұрақтылығы мен дамуын қамтамасыз етудегі рөлі көрсетілген. Сондай-ақ, осы саладағы қосымша зерттеулер Ақсақалдар институтының қазіргі қоғамдағы рөлін одан әрі түсінуге әкелуі мүмкін екенін атап өтуге болады.

Дереккөздер мен әдебиеттер тізімі

1. Саяси түсіндірме сөздік. – Алматы, 2007. – 616 б. ISBN 9965-32-491-3
2. Зиётова А. Э., Бозоров Э. Махалля как основа местного самоуправления // Экономика и социум. – 2019. – №. 4 (59). – 339-342 бб.
3. Герман Е.Б. Роль совета старейшин в урегулировании национальных и религиозных конфликтов в Киргизской Республике. Инновационный потенциал молодежи: культура, духовность и нравственность: материалы Международной молодежной научно-исследовательской конференции (Екатеринбург, 2–6 декабря 2019 г.). — Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 2019. — 88-92 бб. — URL: <http://hdl.handle.net/10995/83587> (қаралған күні: 24.08.2023.).
4. Аксакалы – символ мудрости, развития опыта. Ассоциация содействия развитию гражданского общества Азербайджана. // <https://avciya.az/аксакалы-символ-мудрости-развития/?lang=ru> (қаралған күн: 24.08.2023)
5. Традиционные органы власти и общепринятые учреждения // https://www.fao.org/gender-landrights-database/country-profiles/listcountries/customarylaw/ru/?country_iso3=TKM (қаралған күн: 24.08.2023)
6. Organization of the Turkic States// <https://www.turkicstates.org/en> (қаралған күн: 25.08.2023)
7. Краткая хроника деятельности Ассамблеи народов Евразии http://www.eurasia-assembly.org/sites/default/files/hronika_osnovnyh_meropriyatiy_assamblei_narodov_evrazii_2017g.pdf (қаралған күн: 28.08.2023)
8. Факты | Бундестаг – краткий обзор. Издатель: Германский Бундестаг, Отдел по связям с общественностью, Берлин. По состоянию на сентябрь 2018 г. // https://www.bundestag.de/resource/blob/582052/c5f863a959a922c45572658374c60500/flyer_fakten_ru-data.pdf (қаралған күн: 28.08.2023)
9. Ақсақалдар кеңесі барлық аймақта бірдей белсенді емес // <https://baq.kz/toqaev-aqsaqaldar-kenesi-barlyq-aymaqta-birdey-belsendi-emes-291354/> (қаралған күн: 28.08.2023)